

doc. RNDr. Petr Anděl, CSc.

*Krajiny v České republice
i ve světě*

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

BIOMY

Opadavé listnaté lesy

Opadavé listnaté lesy

Základní charakteristika

ROZŠÍŘENÍ

KLIMA

- Typicky vyvinutá 4 roční období
- Vegetační sezóna min. 120 dní s teplotou nad 10 °C
- Dostatek srážek s maximem v létě
- významný vliv blízkosti moře:
přímořské x kontinentální klima

SLUNEČNÍ ZÁŘENÍ V RŮZNÝCH ZEMĚPISNÝCH ŠÍŘKÁCH

Roční suma fotosynteticky aktivního záření:

Zeměpisná šířka (sev. polokoule)	Suma záření (% záření na rovníku)	Podíl záření ve vegetačním období (%)
0	100	100
10	98	100
20	92	100
30	84	100
40	72	80
50	60	68
60	47	61
66	39	50

Čistá primární produkce – biomy souše

Vyjádřeno jako rostlinná sušina – průměrné hodnoty

Biom	Čistá primární produkce	Přítomná biomasa	Celková biomasa
	kg . m⁻². rok⁻¹	kg . m⁻²	10¹² kg
Tundra	0,16	0,6	5
Tajga	0,65	20,0	240
Smíšený opadavý les	1,0	30,0	210
Tvrdolistá vegetace	0,8	35,0	175
Step	0,83	1,6	14
Savana	0,8	4,0	60
Tropický prales	2,8	45,0	765
Poušť	0,003	0,02	0,5

PŮDA

- Základním typem - hnědé lesní půdy
- Vhodné teplotní a vlhkostní podmínky pro rozklad opadu
  - probíhá i v zimě pod sněhem
  - během 1 roku se rozloží
- Živiny jsou proto pro rostliny snadno dostupné

KLÍČOVÝ PROBLÉM – ZIMNÍ OBDOBÍ

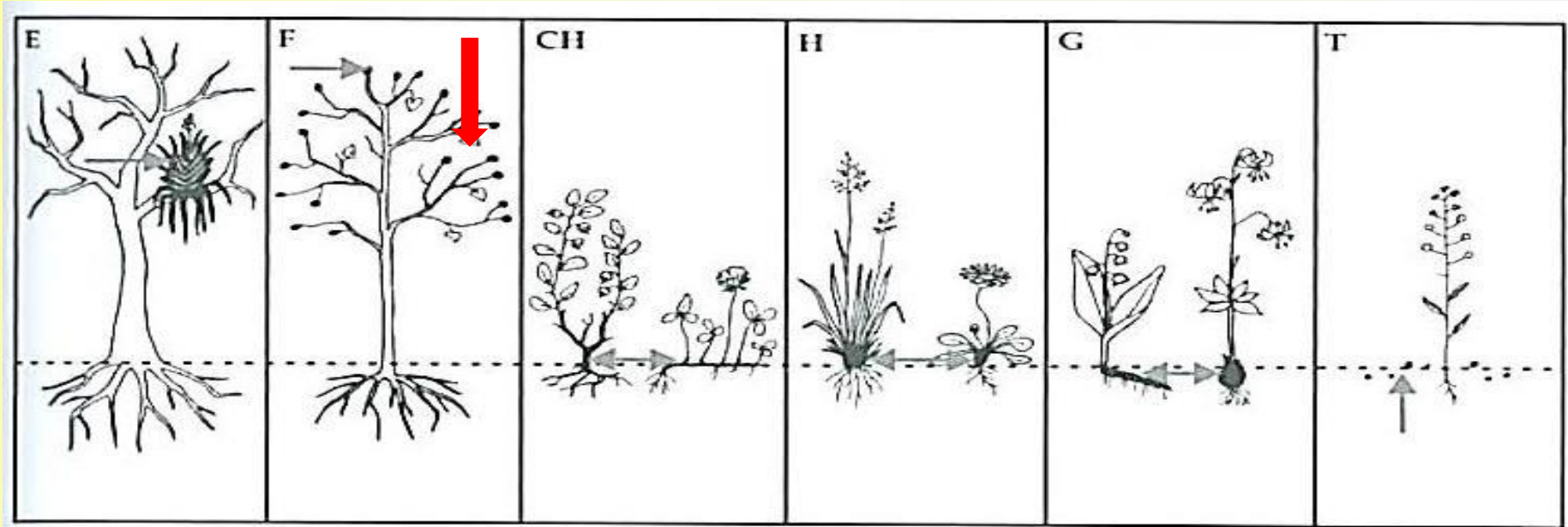
- Základní strategický problém
  - ochrana tkání před zmrznutím v zimním období
- Různé mechanismy u rostlin a živočichů

VEGETACE

☐ Hlavní růstové formy:

- fanerofyty – obnovovací pupeny vysoko nad zemí – dřeviny
- přítomny i ostatní růstové formy

Růstové formy rostlin (podle Raunkiaera)

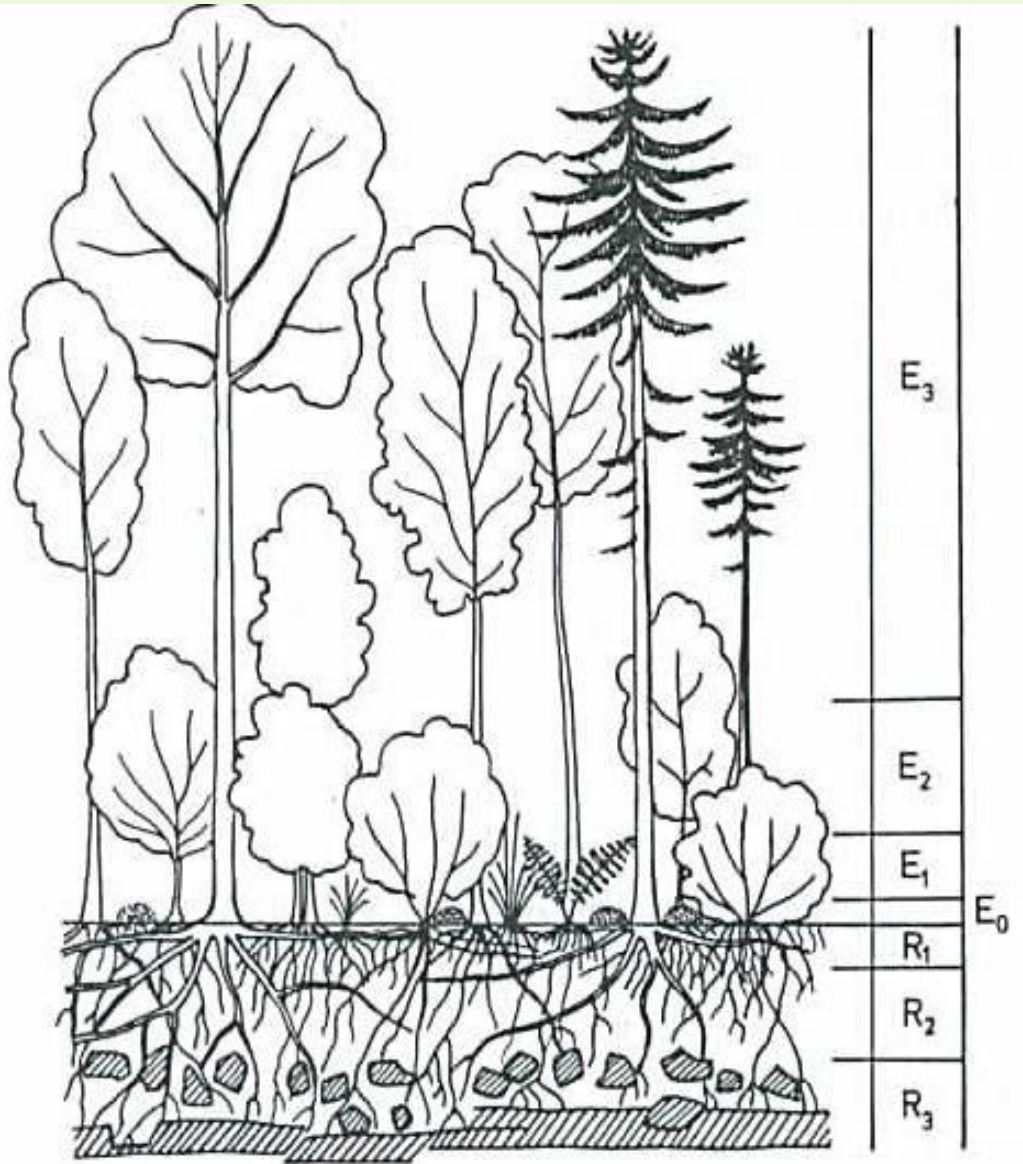
Rozdělení podle umístění obnovovacích orgánů k přečkání nepříznivé doby

E	epifyty	na stromech	lišejníky, liány ...
F	fanerofyty	vysoko nad zemí	stromy
CH	chamaefyty	do 30 cm nad zemí	keřiky
H	hemikryptofyty	při povrchu země	byliny
G	geofyty	pod zemí	rostliny s cibulemi, oddenky
T	terofyty	semena v půdě	jednoleté byliny

VEGETACE

- Dominantní klimaxovým stádiem je les
- Charakteristická je nadzemní i podzemní patrovitost

PATROVITOST OPADAVÉHO LESA

Nadzemní patra:

E₃ stromové

E₂ keřové

E₁ bylinné

E₀ mechové

VEGETACE

- ❑ Pro rozvoj bylinného patra je zásadní dostupnost světla během roku
  - jarní období (před olistěním stromů) – světlomilné rostliny
  - letní období (v zápoji lesa) – stínomilné rostliny

Vývojová strategie - STROM

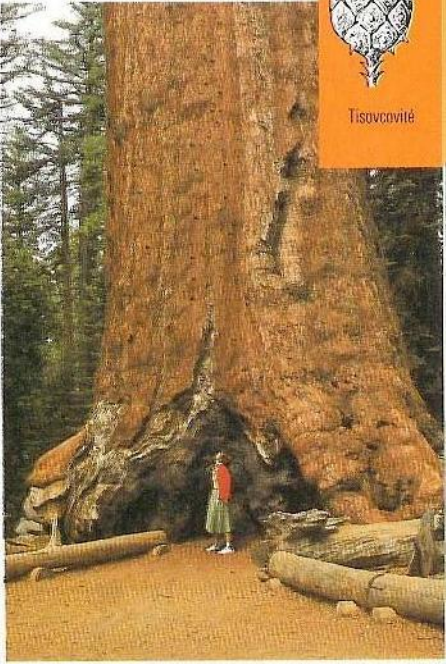

slon africký

80 m

4 m

Sekvoje vždyzelená

stromy vysoké až 120 m

Sekvoje vždyzelená

mohutné kmeny o obvodu přes 20 m

Sekvoje vždyzelená

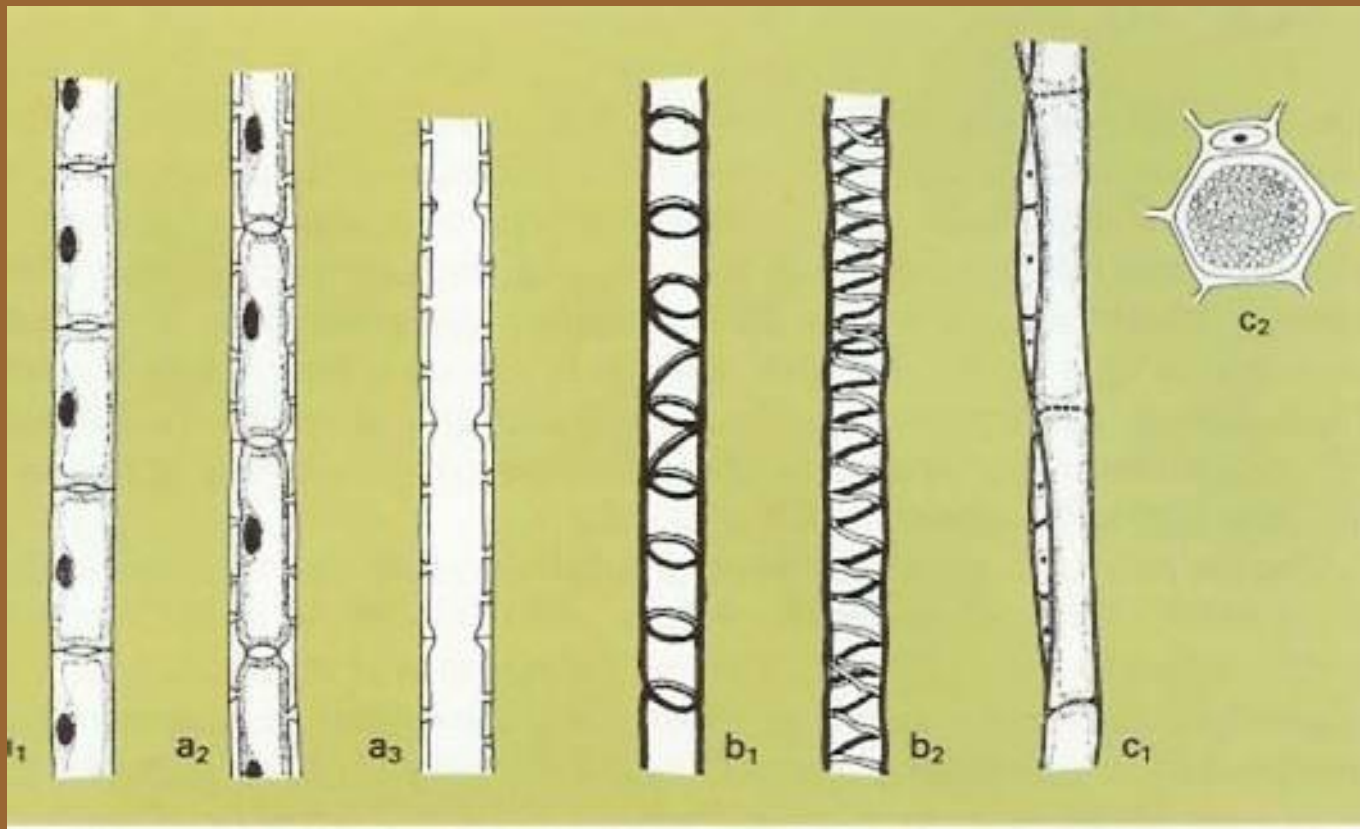

stáří stromů přes 2000 let

Transport vody a živin

- základní silou je odpařování vody a kapilární síly
- rychlost vzestupného proudu vody v rostlině:
  - jehličnany 1 – 2 m / hod
  - listnáče 4 – 6 m / hod

Vodivá pletiva: cévy a sítkovice

a 1 – a3

b1, b2

c

vznik tracheje ze sloupce buněk

tracheidy se ztloustlými stěnami

sítkovice

Struktura kmene

Střední část – „mrtvá“
zdřevnatělé buňky
opěrná funkce

Obvodová část – „živá“
dělivá pletiva
růst a vodivá funkce

Cíl strategie

= boj o místo na slunci

- snaha dostat se s listy co nejvýše – výše než konkurence

Průnik světla lesním porostem

Ubývání světelného záření uvnitř bučiny

Pohled do koruny stromů

Ubývání světelného záření uvnitř bučiny

Průnik slunečního světla porostem

Zapojený bukový porost,
bez bylinného patra

Průnik slunečního záření porostem

Probíhá podle principů Lambertova-Beerova zákon

$$I = I_0 \cdot e^{-k \cdot d}$$

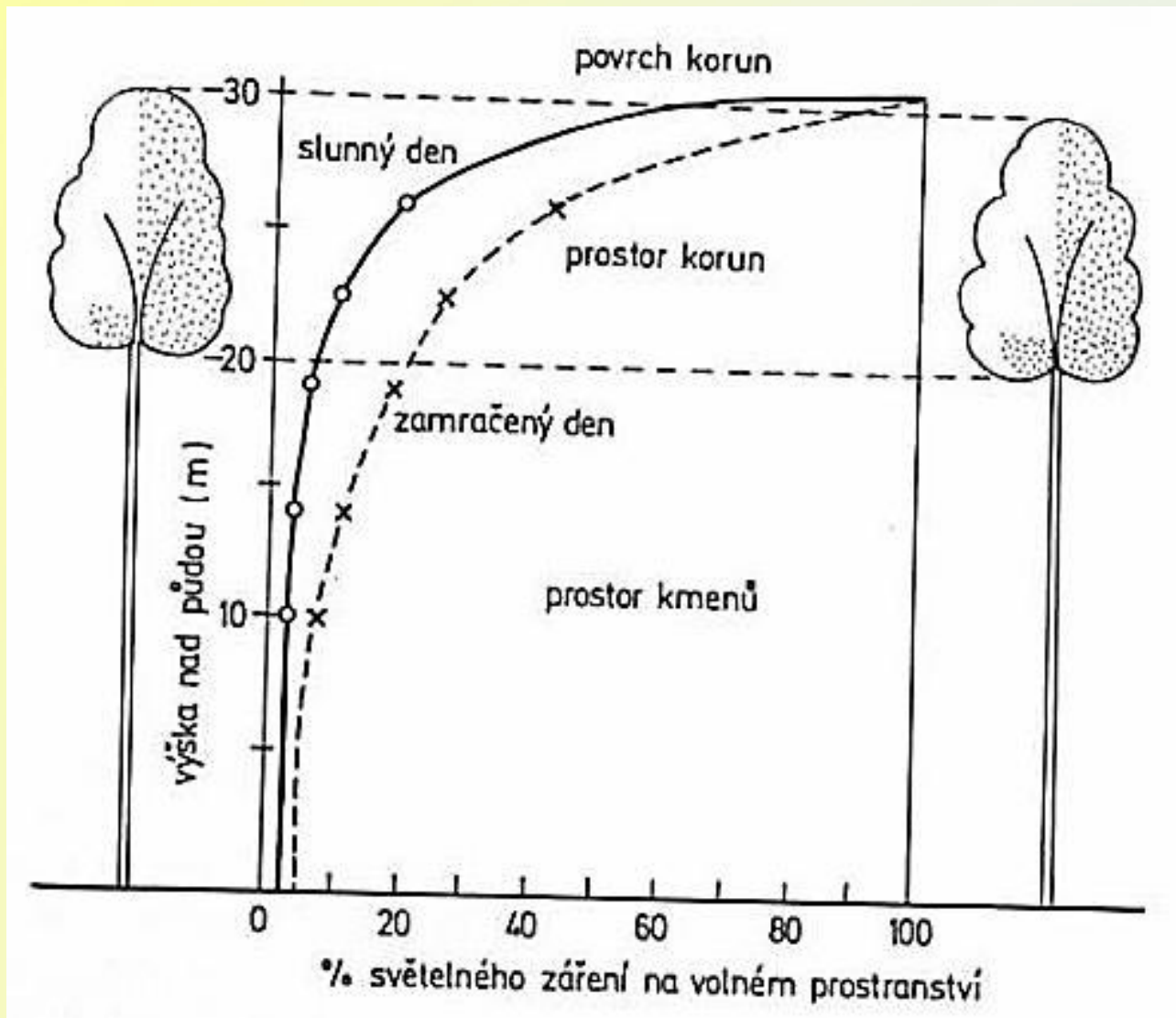
I = intenzita záření po průchodu vrstvou látky o tloušťce d

I_0 = intenzita záření před průchodem látkou (=vstup)

k = absorpční koeficient

d = tloušťka vrstvy

Ubývání světelného záření uvnitř bučiny

zapojený porost

Průnik slunečního záření porostem

□ Modifikace Lambertova -Beerova zákona pro lesní porost

$$I = I_0 \cdot e^{-k \cdot LAI}$$

I = ozářenost v dané hloubce porostu

I_0 = ozářenost nad porostem

k = extinkční koeficient porostu (závisí na typu listů)

LAI = kumulativní pokryvnost listoví od horního okraje po danou hloubku (popisuje hustotu listů)

INDEX LISTOVÉ PLOCHY

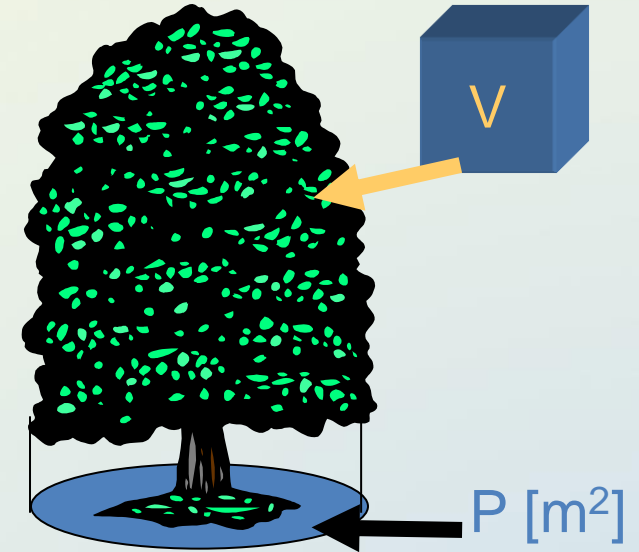
MNOŽSTVÍ LISTOVÍ – ZÁKLADNÍ EKOLOGICKÝ PARAMETR

Vyjádření:

LA – celková listová plocha [m^2]

LAI – index listové plochy = $LA : P$

LAD – hustota listoví = $LA : V$

INDEX LISTOVÉ PLOCHY

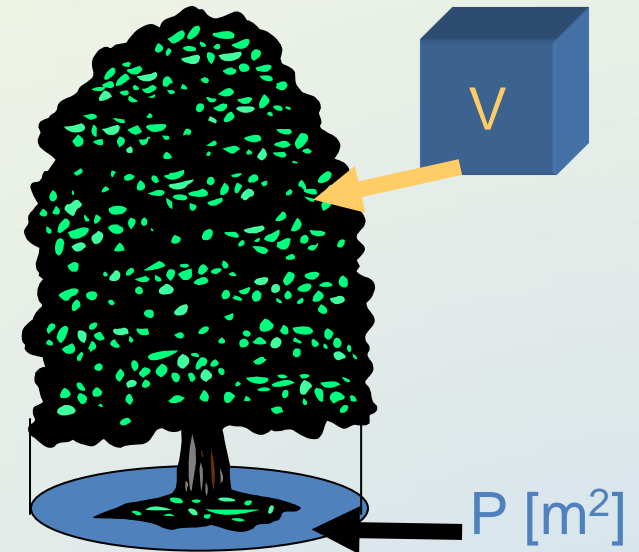
MNOŽSTVÍ LISTOVÍ – ZÁKLADNÍ EKOLOGICKÝ PARAMETR

Vyjádření:

LA – celková listová plocha [m²]

LAI – index listové plochy = LA : P

LAD – hustota listoví = LA : V

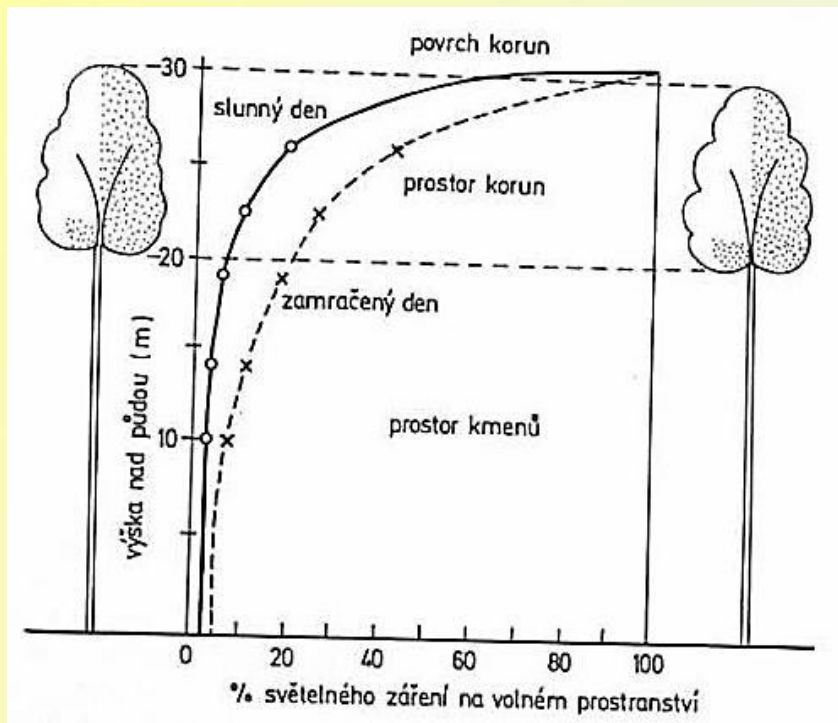

Příklady

- porosty kulturních rostlin 4-8
- středně husté smrkové porosty 3-5
- borovice lesní 20 let – bez přihnojování 2,8-4,4
- borovice lesní 20 let – s přihnojováním 5,5-9,4

Ubývání světelného záření uvnitř bučiny

100 %

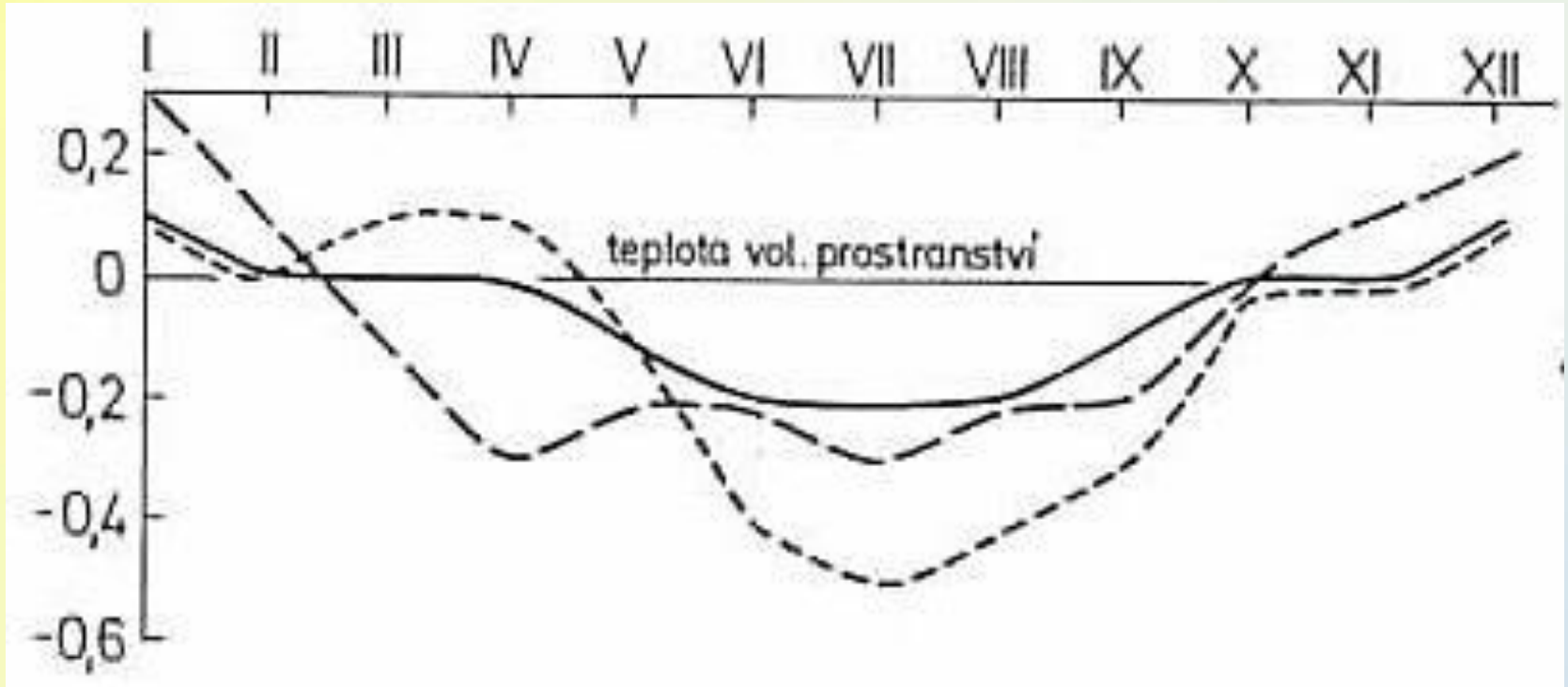

Světelné záření ubývá exponenciálně s délkou průchodu korunami stromů

Na povrchu půdy je pouze 1 – 5 % světla nad porostem

Modifikace teplotního režimu v lesním porostu

— borovice lesní
- - - smrk obecný
- · - · - buk lesní

Rozdíly průměrných měsíčních teplot vzduchu v lese a na volném prostranství

Průnik světla lesním porostem

konec

VEGETACE

- Strategie rostlin musí řešit:
  - ochranu proti mrazu
  - maximální využití slunečního záření k fotosyntéze

VEGETACE

Ochrana proti mrazu:

- Listnaté stromy – shazování listů na podzim
- Ochrana obnovovacích pupenů – šupiny, voskové povlaky
- Ochrana vodivých pletiv – silná vrstva borky

VEGETACE

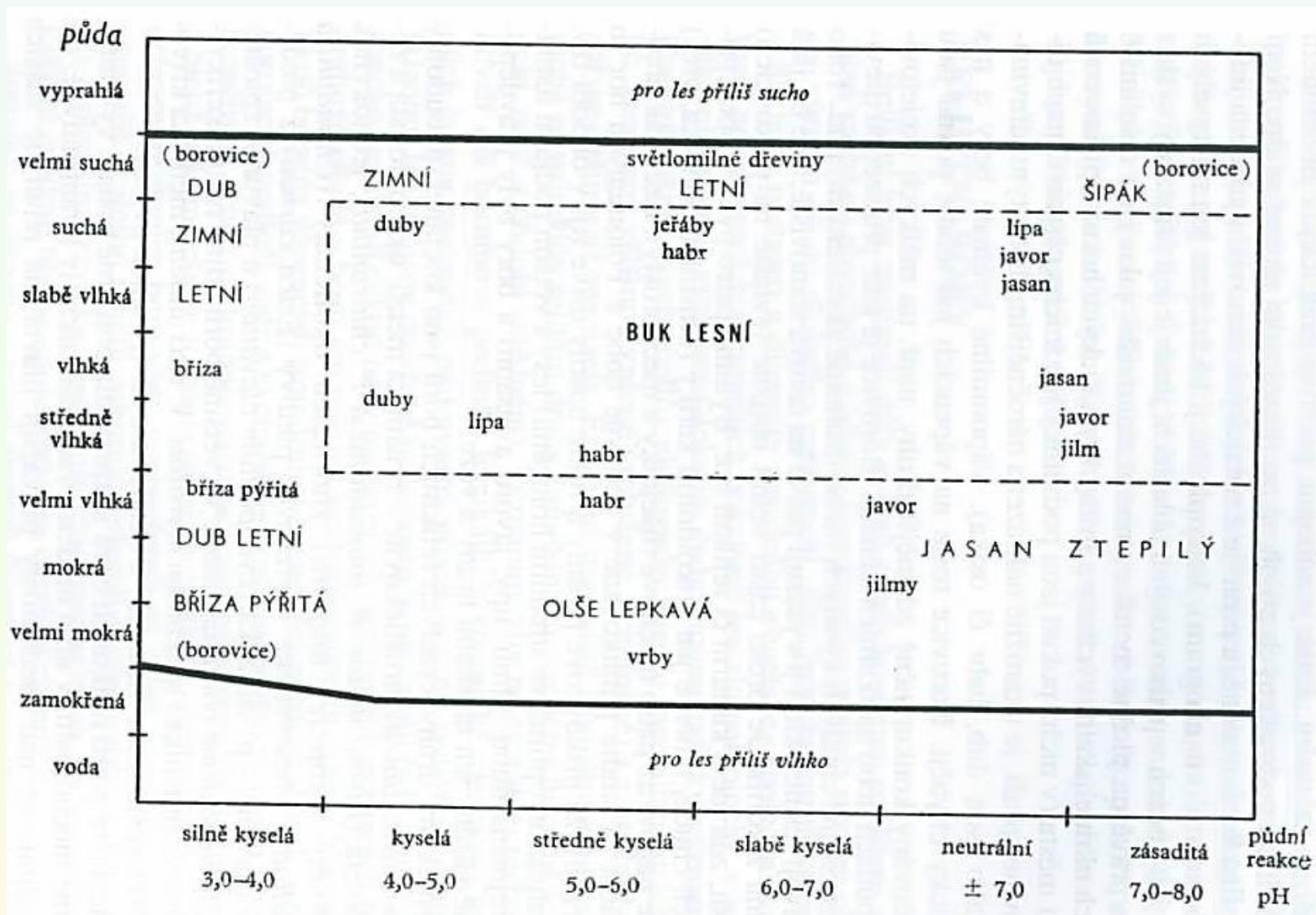
- Základní strategie – jednoletý rozmnožovací cyklus
- Produktivita nadzemní biomasy – cca 1 200 g sušiny/m²/rok

VEGETACE - SLOŽENÍ

- Velmi pestré – kombinace lokálních geologických a klimatických podmínek
- Důsledek – stovky různých rostlinných společenstev

Ekogram hlavních lesních dřevin v podhůří střední Evropy

FAUNA

Živočichové musí řešit přežití zimního období
- 3 základní strategie

- A. Normální životní funkce i v zimních podmínkách
- B. Klidové stádium – dormace, zimní spánek
- C. Migrace do vhodnějších míst

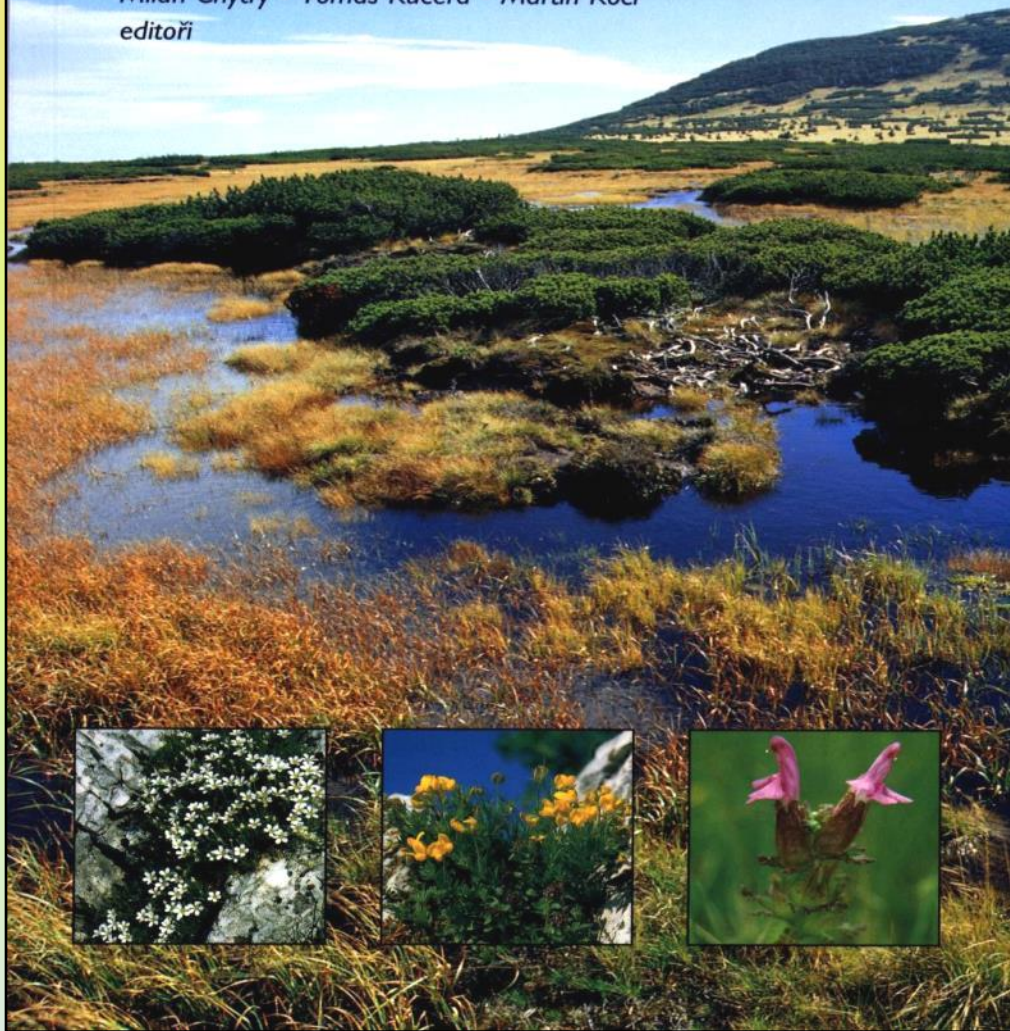
3. BIOMY

3.3. Opadavé listnaté lesy

Biotopy České republiky

Katalog biotopů České republiky

Milan Chytrý • Tomáš Kučera • Martin Kočí
editoři

Katalog biotopů ČR

KATALOG BIOTOPŮ ČR

- Zpracován v rámci přípravy evropské soustavy ochrany přírody – Natura 2000
- Hierarchická klasifikace biotopů:
  - základní – formační skupiny – označení velkými písmeny
  - ty se dále dělí na podkategorie
- Příklad:
  - L – lesy
  - L5 – bučiny
  - L5.1 – květnaté bučiny

V - VODNÍ TOKY A NÁDRŽE

Přírodní park Východní Krušné hory, rybník na toku Slatina

M - MOKŘADY A POBŘEŽNÍ VEGETACE

Rákosina v NPR Novozámecký rybník (okres Česká Lípa)

R - PRAMENIŠTĚ A RAŠELINIŠTĚ

Vrchoviště se suchopýrem pochvatým – Hrubý Jeseník

S - SKÁLY, SUTĚ A JESKYNĚ

Suťové pole v PR Špičák – Krušné hory

A - ALPÍNSKÉ BEZLESÍ

Druhově chudý smilkový trávník na vrcholových plošinách
Krkonoš u Harrachových kamenů

T – SEKUNDÁRNÍ TRÁVNÍKY A VŘESOVIŠTĚ

Úpolínová louka na úpatí PR Špičák – Krušné hory

T – SEKUNDÁRNÍ TRÁVNÍKY A VŘESOVIŠTĚ

Porost pcháče různolistého – Kamenný Dvůr

T – SEKUNDÁRNÍ TRÁVNÍKY A VŘESOVIŠTĚ

Rozsáhlé porosty kavylů – Hadcová step u Mohlelna

T – SEKUNDÁRNÍ TRÁVNÍKY A VŘESOVISŤE

Sekundární vřesoviště – Nakléřov (Ústí nad Labem)

K – KŘOVINY

Mokřadní vrbiny v nivě Vltavy – PP Krňák (Praha)

L – LESY - L1 Mokřadní olšiny

Olšina s porosty ostřice různé – u rybníka Jordán (Hradec Králové)

L – LESY – L2 Lužní lesy

Lužní les v údolí Robečského potoka - Zahrádky

L – LESY – L3 Dubohabřiny

Dubohabřinový porost – PP Modřanská rokle – Cholupice - Praha

L – LESY - L4 Sut'ové lesy

KRUŠNÉ HORY,
údolí Rybného potoka

L – LESY – L5 Bučiny

Acidofilní bučina - Ralsko

L – LESY – L6 Teplomilné doubravy

Moravský kras

L – LESY – L7 Acidofilní doubravy

JEDLOVÁ HORA

L – LESY – L8 Suché bory

Novohradské hory

L – LESY – L9 Smrčiny

Novohradské hory

L – LESY – L10 Rašelinný bor

Rašelinný bor v PR Borkovická blata (Tábor)

X – BIOTOPY SILNĚ OVLIVNĚNÉ NEBO VYTVOŘENÉ ČLOVĚKEM

X1 Urbanizovaná území

X2 Polní kultury

X3 Antropogenní plochy mimo sídla se sporadickou vegetací

X4 Ruderální bylinná vegetace mimo sídla

X5 Křoviny s ruderálními a nepůvodními druhy

X6 Lesní kultury s nepůvodními dřevinami

X7 Paseky s podrostem původního lesa

X8 Paseky s nitrofilní vegetací

X9 Nálety pionýrských dřevin

X10 Nelesní stromové výsadby mimo sídla

X11 Vodní toky a nádrže bez ochranné významné vegetace

X12 Nálety pionýrských dřevin

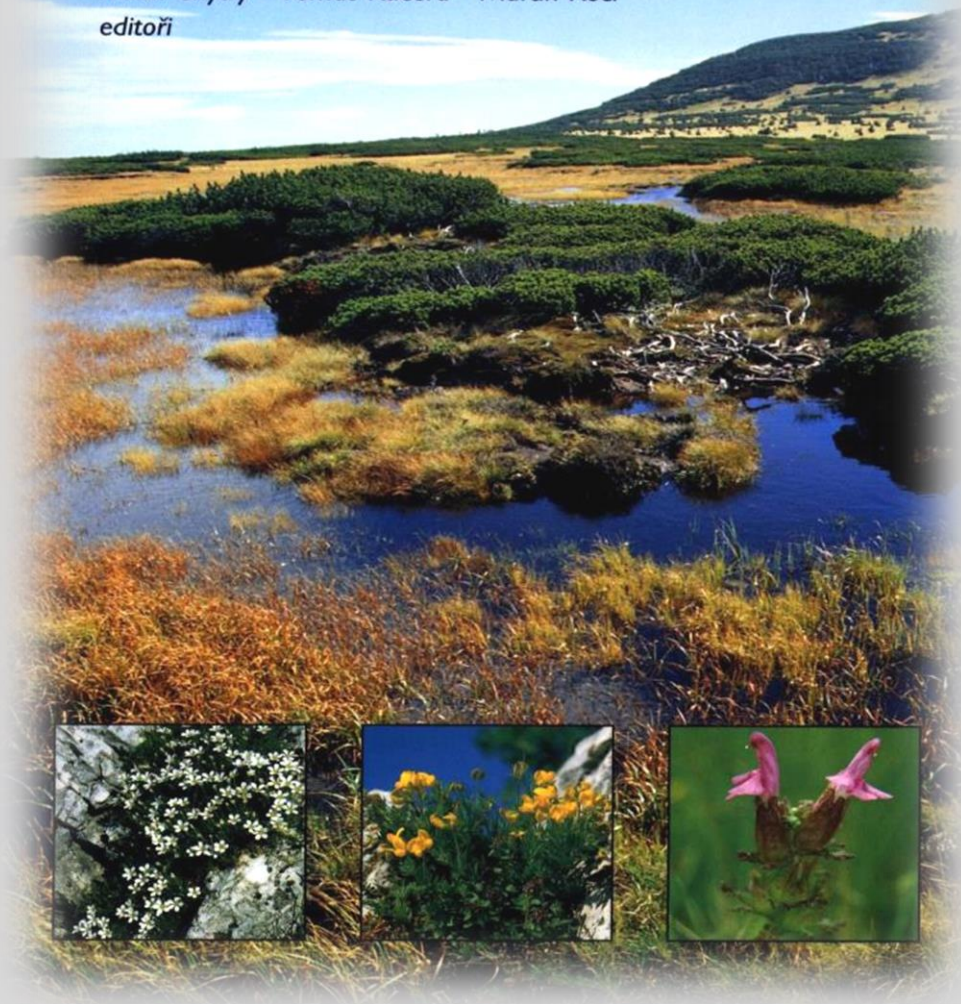
X13 Nelesní stromové výsadby mimo sídla

X14 Vodní toky a nádrže bez ochranné významné vegetace

Katalog biotopů České republiky

Milan Chytrý • Tomáš Kučera • Martin Kočí
editoři

konec

***Katalog
biotopů ČR***

Konec kapitoly.